
ФІНАНСОВЕ ПРАВО ТА ПОДАТКОВІ ВІДНОСИНИ

УДК 347.735(094)

О.В. Макух,
кандидат юридичних наук**ПУБЛІЧНИЙ ІНТЕРЕС У ФІНАНСОВО-ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ**

У статті розглядаються різні підходи до визначення публічного інтересу у фінансово-правовій галузі. Проаналізовано позиції науковців стосовно характеристики публічного інтересу у фінансово-правовому регулюванні у світлі головної мети права – упорядкування поведінки всіх учасників відносин у тій формі, яка є найбільш прийнятною і доцільною для конкретного етапу розвитку держави і суспільства. Значну увагу приділено дослідженню співвідношення поняття “публічний інтерес” із суміжними категоріями, виокремлено основні характеристики публічного інтересу (у податкових, міжбюджетних відносинах).

Ключові слова: фінансово-правове регулювання, публічний інтерес, приватний інтерес, державний інтерес, суспільний інтерес.

В статье рассматриваются различные подходы к определению публичного интереса в финансово-правовой отрасли. Проанализированы позиции ученых касательно характеристики публичного интереса в финансово-правовом регулировании в свете главной цели права – упорядочения поведения всех сторон отношений в наиболее приемлемой форме для конкретного этапа развития государства и общества. Значительное внимание уделено исследованию соотношения понятия “публичный интерес” со смежными категориями, выделены основные характеристики публичного интереса (в налоговых, межбюджетных отношениях).

Ключевые слова: финансово-правовое регулирование, публичный интерес, частный интерес, государственный интерес, общественный интерес.

In the paper different approaches to public interest in financial and legal industry are analyzed. Scientific positions regarding characteristics of the public interest in financial regulation in the light of the main purpose of the law – regulation of the behavior of all the parties in the relations in the most accessible form for the specific stage of the development of the state and society, are analyzed. Considerable attention is paid to the study of the relation of the concept “public interest” to adjacent categories, main characteristics of public interest are distinguished (in tax and interbudget relationship).

Keywords: financial and legal regulation, public interest, private interest, state interest, society interest.

На сьогодні вченими одностайно наголошується на тому, що фінансово-правове регулювання спрямоване на задоволення публічного інтересу. Незважаючи на те, що окремі аспекти правової природи інтересів у фінансово-правовому регулюванні досліджували Д.О. Білінський, А.В. Бризгалін, Д.В. Вінницький, Г.Ю. Воропаєва, С.В. Запольський, М.В. Карасьова, О.М. Козирін, О.Ю. Кравченко, Ю.О. Крохіна, М.П. Кучерявенко, Є.В. Лакушева, О.А. Лукашев, О.А. Му-

зика-Стефанчук та ін., у вчених-фінансистів чіткої відповіді на питання, що собою становить публічний інтерес, наразі немає.

Метою цієї статті є аналіз позицій науковців стосовно характеристики публічного інтересу у фінансово-правовому регулюванні.

Зазначимо, що вчені в різні часи намагалися знайти певні критерії, які б дозволяли відокремити публічне право від приватного, що призвело до виокремлення матеріальної теорії їх розмежування. При цьому головною ознакою такого розмежування пропонувалося вважати інтерес. Зокрема, матеріальні теорії виходять з того, що до публічного права ми маємо відносити право, що охороняє інтереси держави, тоді як до приватного – інтереси приватних осіб. Цей різновид матеріальної теорії розподілу права базується на концепції характеру інтересів. Ідеться навіть не про природу чи зміст інтересу, а про його спрямування, мету. Одним із найбільш яскравих та послідовних прибічників цієї позиції був Г.Ф. Шершеневич. Цей вчений, виходячи із протилежності особи та суспільства, приватної та суспільної діяльності, констатував, що у сфері своїх приватних інтересів кожна особа користується більшою свободою, ці відносини відображають найближче оточення особи, які йому більш важливі, ніж інтереси суспільні. Такі міркування приводили Г.Ф. Шершеневича до того, аби знайти відповідь на питання: “чи можна законодавцю не прийняти до уваги такий характер цих відносин, не надати можливість зацікавленій особі вимагати захисту у випадку правопорушення, не зупинити суспільну владу перед кордоном цього приватного кола” [30, с. 10].

Як бачимо, позиція Г.Ф. Шершеневича має певне раціональне зерно. Безумовно, характер інтересів повинен враховуватись при формуванні та удосконалення механізму правового регулювання будь-яких суспільних відносин. Водночас при цьому складно провести межу, яка чітко та послідовно дозволила б розподілити сферу приватного та публічного права. Це пов'язано із тим, що в узагальненому уявленні і норми приватного права безпосередньо пов'язані та в остаточному сенсі забезпечують захист публічних інтересів. Не випадково І.О. Покровський звертав увагу на цю проблему. Він розмірковував над тим, що “хіба будова родини, власності чи спадкування не має значення для держави як цілісної системи, хоча це беззаперечні інститути цивільного права. Хіба не інтереси держави гарантує державне управління при укладенні контракту щодо потреб армії, яка захищає батьківщину. Водночас такий контракт беззаперечно відноситься до приватного права, а не до публічного” [19, с. 37].

Таким чином, можна стверджувати, що виходячи із розмежування приватного та публічного інтересу не завжди вдається чітко побудувати кордон між приватним і публічним правом. Показово, що Ф.В. Тарановський підкреслював, що хоча юридичні норми, які регулюють власність та майнові угоди відносяться до приватного права, ніхто не зможе довести, що метою їх є не суспільні, а виключно приватні інтереси [26, с. 225]. З іншого боку, публічно-правова норма, яка забезпечує недоторканість приватного помешкання, стосується не стільки становища держави, як в більшому сенсі інтересу приватної особи. Здається, буде послідовним мати на увазі, що будь-яка сфера права поєднує і державний, і приватний інтерес, які об'єктивно не можна розподілити. Так, при реалізації міжбюджетних відносин, які відповідно до ст. 81 Бюджетного кодексу України становлять відносини між державою, Автономною Республікою Крим та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України [2], і є, безумовно, публічними, в остаточному

рахунку відбувається задоволення і приватних інтересів членів територіальних громад.

Як бачимо, саме в цьому полягає загальний сенс правового регулювання. Головна мета права – упорядкувати поведінку всіх учасників відносин у тій формі, яка є найбільш прийнятною і доцільною для конкретного етапу розвитку держави і суспільства. Поряд із тим треба пам'ятати, що правове упорядкування спрямовується в ідеальному вигляді на досягнення безконфліктної ситуації, де раціонально співвідносяться приватні й публічні інтереси. Якраз розмежування приватного та публічного в цій ситуації базується на приматі відповідного типу інтересу. Іншими словами, йдеться про те, що в публічно-правовому регулюванні інтерес держави (чи іншого владного суб'єкта) виражений безпосередньо, а приватних осіб – опосередковано. У приватному праві перше місце займає безпосередньо реалізація приватних інтересів. Саме тому Є.Б. Пашуканіс абсолютно логічно звертає увагу на те, що провести межу між егоїстичним інтересом людини як члена суспільства та загальним інтересом політичного цілого можна лише в абстракції [16, с. 59]. Дійсно, ці інтереси взаємопов'язані і навряд чи можна навести приклад конкретного правового інституту, в якому в абсолютно чистому вигляді присутній виключно один вид інтересу. Отже, необхідно враховувати, що держава, як правотворець та учасник відносин, має виключне право “народжувати” правові приписи та завдяки ним управляти поведінкою інших учасників правовідносин. Вона присутня в обох типах регулювання – як публічно-правовому, так і приватно-правовому. Водночас роль держави у різних режимах неоднакова. На цей аспект звертає увагу і сам Г.Ф. Шершеневич. Розглядаючи приватно-правові відносини, вчений підкреслював специфічну роль держави, за якої остання виступає не лише як учасник, що контролює поведінку інших суб'єктів та знаходиться і володарює над ними, але й як суб'єкт прав і обов'язків, які вона реалізує на рівних умовах з громадянами. При цьому найбільшу складність в обґрунтуванні логічності теорії інтересів він бачив в тому, щоб довести, як при реалізації приватного інтересу в приватному праві держава стає суб'єктом цих відносин, залишаючись в остаточному рахунку учасником, який найповніше реалізує суспільний інтерес. З цих позицій абсолютно логічною є критика Г.Ф. Шершеневичем теорії подвійності держави, згідно з якою держава розподілялась на суб'єкта публічного права та казну як суб'єкта приватного права. Заперечував він і стосовно характеристики держави в цілому як суб'єкта приватно-правових відносин. Держава та приватна особа можуть бути протиставлені, але не зіставлені, – писав правник [29, с. 145–151]. У цьому контексті можна навести позицію Ю.О. Тихомирова. Він доводить, що публічні інтереси становлять суспільні інтереси, без задоволення яких неможливо, з одного боку, реалізувати приватні інтереси, з іншого боку, забезпечити цілісність, сталість і нормальний розвиток організацій, держав, націй, соціальних прошарків, врешті суспільства в цілому. Це – офіційно визнані інтереси, що мають підтримку держави і правовий захист. Таким чином, публічний інтерес є визнаний державою і забезпечений правом інтерес соціальної спільноти, задоволення якого служить умовою і гарантією її існування і розвитку [27, с. 55].

Водночас такі висновки не мають бути перешкодою в тому, щоб розкрити зміст публічного інтересу. До речі, на сьогодні багато вчених-фінансистів вдаються до дослідження цього питання. Традиційно правники розглядають публічне право як сферу позитивного права, що ґрунтується на засадах централізації, коли права та обов'язки побудовані за принципом влади і підпорядкування [20]. При цьому в правовій науці склалася думка, що публічне право захищає інтереси публічні,

загальні, приватне право – особисті, приватні інтереси окремих осіб. Окрім того, вчені наголошують, що публічне право, насамперед, пов'язане з реалізацією публічної влади, “воно є її продовженням, з усіма позитивними і негативними потенціями” [3, с.78]. Дійсно, і ми на цьому вже зосереджували увагу, публічне право спрямоване на досягнення, перш за все, публічного інтересу, воно застосовує передусім імперативні засоби регулювання. Поряд із тим, на наш погляд, говорячи про право, не можна використовувати таку термінологію, як “позитивні та негативні потенції”. По-перше, автори не розкривають зміст розглядуваної категорії, не можливо осягнути, що саме мається на увазі. По-друге, хотілося б нагадати про необхідність додержання низки відповідних вимог, що пред'являються до застосування термінів, категорій та понять (зокрема у праві) чіткість, ясність, однозначність.

Характерно, що при розгляді категорії публічного інтересу, ми стикаємося з відсутністю одностайного підходу до її трактування. Так, наприклад, І.В. Спасибо-Фатєєва вважає, що в найбільш загальному вигляді публічний інтерес означає інтерес сукупності, тобто населення, людей тощо [25]. В.О. Горбунов зазначає, що публічним інтересом може бути визнана проста значуща сукупність приватних інтересів. Виключно кількісний (значимий) склад одиничних інтересів переводить їх у категорію публічного інтересу. Далі цей вчений стверджує, що публічний інтерес тоді стає таким, коли йому властива ознака “публічності”. Остання означає або те, що його носієм виступає суспільство як ціле, у якому є загальні інтереси та цілі його членів, або те, що в значній кількості представників суспільства інтереси є тотожними. При цьому дії від імені держави також вважаються публічними [7, с. 17–18, 20].

В.В. Галуцько визначає публічний інтерес як важливі для значної кількості фізичних та юридичних осіб потреби, які відповідно до законодавчо встановленої компетенції забезпечуються публічною адміністрацією [5, с. 181]. На наше переконання, наведене визначення потребує уточнення, оскільки не розкриває зміст досліджуваної категорії. Ми вважаємо неможливим ототожнювати такі терміни як “інтерес” і “потреби”. Так, категорія “інтерес” може розглядатися у декількох аспектах: 1) увага до когось, чого-небудь, зацікавлення кимось, чимось; 2) вага, значення; 3) те, що йде на користь когось, чому-небудь, відповідає чийсь прагненням, потребам [23, с. 37]. Зміст терміна “потреба”, у свою чергу, розкривається як необхідність у когось, чому-небудь, що вимагає задоволення або ж як те, без чого не можна обійтись; вимоги, які необхідно задовольнити [24, с. 422]. З огляду на такі трактування доцільним буде висновок, що реалізація інтересу має на меті задоволення певних потреб.

О.М. Вінник пропонує інше поняття публічних інтересів – це відображення в праві згармонізованих та збалансованих інтересів держави, всього суспільства, значної його частини, у тому числі територіальних громад, соціальних груп, особливо найвразливіших і слабо захищених, що потребують державної підтримки для уникнення кризових явищ у суспільстві, страйків та інших колективних форм протесту та самозахисту [4, с. 7]. С.Б. Жиліна визначає публічний інтерес як суспільний інтерес, але визнаний державою [9, с. 27]. Як зауважує С.В. Дорохін, у будь-якому випадку суттєвою особливістю публічних інтересів є їх зовнішній вияв у вигляді правових норм, реалізація та захист яких забезпечується примусовою силою держави, тому публічні інтереси слід визначати як взаємообумовлені інтереси суспільства та держави, яким у конкретний історичний момент часу надається нормативне значення [8, с. 65–66]. Схожої позиції дотримується О.В. Кряжков, визначаючи публічні інтереси як суспільні

інтереси, що визнаються державою та врегульовані (забезпечені) правом [10, с. 92]. На думку Т.В. Чугурової, поняття суспільного інтересу найбільш близьке правовій категорії публічного інтересу. Це обумовлено тим, що громадські інтереси знаходяться у сфері суспільних відносин, публічні – у сфері правових відносин, тобто суспільні інтереси, перенесені в правове поле, стають публічними інтересами [28, с. 10]. Дещо відрізняється від наведених позиція М.О. Перепелиці, яка підкреслює, що у фінансово-правових відносинах суспільні та державні інтереси мають становити єдине поняття [18, с. 116]. Далі дослідниця зауважує, що публічні інтереси держави та суспільства щодо питань, пов'язаних зі створенням, розподілом та використанням фінансових ресурсів на певній території, мають зберігатися і становити “цільний інтерес”.

Аналіз позначених позицій дозволяє констатувати певний зв'язок категорії “публічний інтерес” з іншими, а саме “державний інтерес” та “суспільний інтерес”. Дійсно, ці поняття взаємопов'язані, але не тотожні. Як бачимо, головним чинником, що перетворює суспільний інтерес на публічний, є визнання його державою та забезпечення правом. Погодимось з твердженням Д. М. Щокіна, що “в ідеалі внутрішні механізми демократичної правової держави повинні переносити інтереси її громадян на правовий ґрунт, таким чином перетворюючи їх на публічні інтереси” [14, с. 69]. Вчений зазначає, що такий підхід є ідеальним, однак через властиву державі та законодавчому процесу інертність між ними завжди існує розрив [14, с. 69].

У контексті ж фінансово-правового регулювання, на переконання Д.О. Гетманцева, розмежування державного, територіального та суспільного інтересу є дещо “утилітарним”. Якщо, наприклад, міркувати, що призначення Державного бюджету України є задоволення інтересів держави, а місцевих бюджетів – інтересів місцевих громад, то виникає ситуація, коли публічне ототожнюється з державним [6, с. 92–93].

Намагаючись розкрити зміст публічного інтересу у фінансово-правовій сфері, М.О. Перепелиця стверджує: “в межах фінансової життєдіяльності суспільства стрижневим моментом виступатимуть об'єктивні потреби суспільства щодо організованої та цілеспрямованої мобілізації, розподілу та використання загальних (публічних) фінансових ресурсів, які можуть бути виражені в різній предметній формі (кошти або інші матеріальні цінності), а також здійснення контролю за цими процесами” [17, с. 130]. Проте ми вважаємо аргументованою критичну позицію Д.О. Білінського. Вчений справедливо не погоджується з тим, що публічні інтереси держави та суспільства мають становити єдине ціле, а в протилежному випадку все суспільство буде обслуговувати потреби олігархічної держави. Безсумнівно, що зіткнення інтересів індивідів, суспільства і держави у фінансовій системі неминуче, однак завдання держави досягти відповідного балансу, максимально задовольняючи публічний інтерес у сфері фінансів, мінімізувати при цьому негативні наслідки для приватних інтересів [1, с. 158–159].

Отже, ми констатуємо, що однією з ознак публічного інтересу при фінансово-правовому регулюванні повинна бути спрямованість діяльності органів державної влади на реалізацію інтересів громадян держави. Не випадково П.В. Мельник підкреслює, що публічний інтерес при сплаті податків в кінцевому рахунку реалізується через задоволення приватних інтересів, у першу чергу, бюджетних споживачів, а також всіх інших осіб, які тим чи іншим чином “споживають” блага, що надаються державою. “Податкова система має бути спроектована так, щоб індивіди були переконані в доцільності своїх податкових виплат” [13, с. 76].

У цьому контексті вважаємо конструктивною позицію А.А. Нечай, яка говорить про такі види публічного інтересу: 1) Державний інтерес (фінансовою основою для реалізації та забезпечення задоволення державних інтересів є Державний бюджет, який утворюють та використовують для реалізації державних інтересів). 2) Територіальний інтерес як різновид публічного, носієм якого є органи місцевого самоврядування (бюджети органів місцевого самоврядування утворюються для фінансування реалізації територіального публічного інтересу). 3) Публічний суспільний інтерес передбачає спільні інтереси, які можна розглядати як узагальнення особистих, групових інтересів, без задоволення та реалізації яких неможливо, з одного боку, реалізувати приватні інтереси осіб, а з іншого – забезпечити цілісність, стабільність та нормальний розвиток організацій, держав, націй, соціальних прошарків та суспільства загалом [15, с. 17–33].

Ми підтримуємо позицію, відповідно до якої поняття “публічний інтерес” охоплює і суспільний, і державний інтереси, і територіальний. При цьому нам імпонує погляд Є.В. Лакушевої, яка пропонує до ознак публічного інтересу відносити такі: 1) загальність та єдність для всієї владно-організованої соціальної спільноти; публічні інтереси спрямовані на задоволення загальних потреб, необхідних для існування, збереження цілісності та розвитку суспільства і держави; 2) неперсоніфікованість суб’єкта публічного інтересу; 3) визнання державою та закріплення в правових нормах; 4) забезпечення їх реалізації примусовою силою держави [11, с. 57, 58]. Таким чином, публічні інтереси становлять закріплені в нормах права і забезпечені примусовою силою держави державні та суспільні інтереси, що є необхідними для нормального існування, збереження цілісності та розвитку суспільства і держави [12, с. 36–37].

Розкриваючи публічний інтерес у фінансово-правовому регулюванні, необхідно зазначити про ще один аспект: оціночний характер розглядуваної категорії. Тут треба звернутися до Рішення Конституційного Суду України № 3-рп/99 від 08.04.1999 року у справі про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді [22], в якому надано характеристику державних інтересів. Зокрема, Конституційний Суд України встановив, що інтереси держави відрізняються від інтересів інших учасників суспільних відносин. В основі перших завжди є потреба в здійсненні загальнодержавних (політичних, економічних, соціальних та інших) дій, програм, спрямованих на захист суверенітету, територіальної цілісності, державного кордону України, гарантування її державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, охорону землі як національного багатства, захист прав усіх суб’єктів права власності та господарювання тощо. Разом із тим, окремої уваги потребує той факт, що у згаданому Рішенні Конституційним Судом України зазначено, що “інтереси держави” є оціночною категорією. Виходячи із правової позиції Конституційного Суду України, можна зробити висновок, що зміст поняття “інтереси держави” може суттєво змінюватися, а отже, і змінюється змістовне наповнення категорії “публічні інтереси” .

До речі, про оціночний характер категорії “публічні інтереси” говорить і Європейський Суд з прав людини. Зокрема, у п. 38 Рішення від 9 січня 2007 р. у справі “Інтерсплав проти України” суд підкреслив, що держави мають широкі межі самостійної оцінки у визначенні того, у чому полягає публічний інтерес, оскільки національний законодавчий орган, реалізуючи соціальну та економічну політику, має широке коло повноважень. Однак такі межі оцінювання не є абсолютними, і їх застосування підлягає перегляду органами конвенції [21].

Таким чином, категорія “публічний інтерес” у фінансово-правовому регулюванні є багатогранною, вона може наповнюватися певним змістом залежно

від тих завдань та функцій, які постають на кожному етапі розвитку держави і суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білінський Д.О. Публічний інтерес як вихідна засада структурування фінансової системи / Д.О. Білінський // Вісник Нац. акад. правових наук України. 2013. № 3 (74). С. 157–161.
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 50–51. – Ст. 572.
3. Виконавча влада і адміністративне право / під ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2002. – 668 с.
4. Вінник О.М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.04 / О.М. Вінник ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2004.
5. Галуцько В.В. Публічний інтерес в адміністративному праві / В.В. Галуцько // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 178–182.
6. Гетманцев Д.О. Фінансово-правове зобов'язання як окрема категорія фінансового права : монографія / Д.О. Гетманцев. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 368 с.
7. Горбунов В.А. Категория законного интереса (личности, общества, государства) в конституционном законодательстве Российской Федерации : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / В.А. Горбунов. – Тюмень, 2007.
8. Дорохин С.В. Деление права на публичное и частное : конституционно-правовой аспект / С.В. Дорохин. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 136 с.
9. Жилина С.Б. Правовое обеспечение исполнения коммерческими банками публичных функций в Российской Федерации : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / С.Б. Жилина. – Волгоград, 2006. – 223 с.
10. Кряжков А.В. Публичный интерес : понятие, виды и защита / А.В. Кряжков // Государство и право. – 1999. – № 10.
11. Лакушева Є.В. Публічні та приватні інтереси в податковому праві : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Є. В. Лакушева. – 2013. – 212 с.
12. Лакушева Є.В. Публічний інтерес у податковому праві / Є.В. Лакушева // Особливості розгляду податкових спорів в контексті прийняття Податкового кодексу України : матеріали наук.-прак. конф., м. Харків, 11 лют. 2011 р. – Х. : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2011. – С. 36–39.
13. Мельник П.В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці : навч. посібник / П.В. Мельник. – К., 2004. – 362 с.
14. Налоговое право в решениях Конституционного суда Российской Федерации 2005 года : по материалам 3-й Междунар. науч.-практ. конф., 14–15 апр. 2006 г., Москва : сборник / сост. В.М. Зарипов; под ред. С.Г. Пепеляева. – М. : Волтерс Клувер, 2007.
15. Нечай А.А. Проблеми правового регулювання публічних фінансів та публічних видатків : моногр. / А.А. Нечай. – Чернівці : Рута, 2004. – 264 с.
16. Пашуканис Е.Б. Общая теория права и марксизм / Е.Б. Пашуканис. – М. : Изд. Соц. акад., 1926. – 245 с.
17. Перепелиця М.О. Інтерес як обов'язкова ознака суб'єкта фінансового права / М.О. Перепелиця // Правн. часоп. Донец. ун-ту. – 2009. – № 1/2. – С.130–136.
18. Перепелиця М.О. Публічний інтерес як мета діяльності суб'єктів фінансового права // М.О. Перепелиця // Вісник акад. правових наук України. – 2002. – № 2 (57). – С.112–119.
19. Покровский И.А. Основные проблемы гражданского права / И.А. Покровский. – М. : Статут, 1998. – 353 с.
20. Рабінович П.М. Еволюція цивільного законодавства : проблеми теорії і практики : монографія / П.М. Рабінович. – Київ, 2004. – 340 с.
21. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Інтерсплав проти України” від 09.01.2007 р. (заява № 803/02) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // lawua.info/jurdata/dir131/dk131248.htm](http://lawua.info/jurdata/dir131/dk131248.htm).
22. Рішення Конституційного Суду України № 3-рп/99 від 08.04.1999 року у справі за конституційними поданнями Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99).
23. Словник української мови : в 11 т. – Т/ 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // sum.in.ua/p/4/473/1](http://sum.in.ua/p/4/473/1).

24. Словник української мови : в 11 т. – Т/ 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/>.
25. *Спасибо-Фатеева І.* Бачення дій української влади крізь призму публічних і приватних інтересів / І. Спасибо-Фатеева // Юридична газета. – 28.11.2005. – № 22 (58).
26. *Тарановський Ф.В.* Учебник энциклопедии права / Ф.В. Тарановский. – Юрьев : Тип. К. Маттисена, 1917. – 534 с.
27. *Тихомиров Ю.А.* Публичное право : учеб. / Ю.А. Тихомиров. – М. : Изд-во БЕК, 1995. – 496 с.
28. *Чугурова Т.В.* Процессуальные формы защиты публичных интересов в российском праве : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Т.В. Чугурова. – Тамбов, 2007. – 18 с.
29. *Шершеневич Г.Ф.* Общая теория права : учеб. пособ. / Г.Ф. Шершеневич. – Вып. 2, 3, 4. – М. : Изд-во “Юридич колледж МГУ”, 1995. – Т. 2.
30. *Шершеневич Г.Ф.* Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.) / Г.Ф. Шершеневич. – М. : Спарк, 1995. – 556 с.

Отримано 01.08.2014